

**ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СУЧАСНОМУ
НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ**

***Анотація.** У статті представлено аналітичний огляд науково-методичних праць з проблеми соціалізації дітей дошкільного віку та використання в цьому процесі творів художньої літератури як засобу формування соціальної обізнаності дітей. З'ясовано, як науковці і практики оцінюють соціально-виховний вплив художнього слова, художньо-мовленнєвої діяльності на соціальний розвиток зростаючої особистості, переорієнтацію цінностей, підтверджують їх роль у формуванні соціального досвіду дітей. Розглянуто підходи до визначення механізмів сприяння особистісному розвитку дошкільнят у сприятливому соціальному контексті, пов'язаному з активізацією в освітньому процесі дитячого співтовариства та збагачення дитячої субкультури.*

***Ключові слова:** дитина дошкільного віку, соціалізація, твори художньої літератури як засіб соціалізації.*

Постановка проблеми. Швидкоплинні умови сучасного суспільного життя, непроста соціально-політична та соціально-економічна ситуація загострюють потребу в соціально компетентній, соціально активній та творчій особистості, здатної ефективно функціонувати в сучасних умовах. Тому найголовнішими принципами національної концепції реформування освіти є її демократизація та гуманізація, що передбачає утвердження людини як найвищої соціальної цінності, розкриття її здібностей, можливостей та задоволення різноманітних освітніх потреб. Державна Національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.), розглядає потенціал особистості кожної дитини як найвищу цінність нації. Саме тому, основною метою освітнього процесу на всіх етапах становлення особистості є її підготовка як свідомого, активного суб'єкта, здатного вирішувати будь-які проблеми, творити, змінювати, удосконалювати навколишній світ та самого себе. Гуманістична інтерпретація цілей дошкільної освіти полягає у тому, щоб забезпечити своєчасно становлення та повноцінний гармонійний розвиток особистості. У зв'язку з цим, створення психолого-педагогічних умов для позитивної соціалізації

дитини стає одним із головних напрямків освітнього процесу дошкільних навчальних закладів.

Отже, актуальність нашого дослідження зумовлена нагальною потребою зміни позиції дорослих і дітей в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу і сім'ї на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії та гуманізації стосунків. Потребою у визначення механізмів сприяння особистісному розвитку дошкільнят як членів соціуму, що стає можливим за умови врахування специфіки сучасної дитячої субкультури.

Завдання щодо соціалізації зростаючої особистості мають ґрунтовну нормативно-правову основу. Так, воно знайшло своє відображення у Законі про освіту та Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, в яких чітко визначено, що головною метою виховання є “набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення культури міжнаціональних взаємин, розвиненої духовності”. Про необхідність та важливість соціалізації дитини дошкільного віку наголошено у державному стандарті дошкільної освіти України – БКДО. Зокрема, однією з теоретичних засад реалізації завдань освітньої лінії “Дитина в соціумі” є положення про те, що взаємодія дитини з соціальною дійсністю задовольняє дві важливі потреби її саморозвитку: потребу в самореалізації (виявлення та ствердження себе серед інших людей) та потребу вписатися в цю дійсність, знайти своє місце. Водночас для розв'язання означених завдань дорослим необхідно мати чітке й повне уявлення про внутрішній світ дитинства, щоб реально оцінити змістові компоненти дитячої картини світу та визначити найбільш впливові й ефективні засоби її збагачення, починаючи з перших років життя.

Теоретичний базис дослідження проблеми соціалізації становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців різних часів, присвячені вивченню впливу середовища на процес соціалізації людини (Т. Алексєєнко, О. Беспалько, Г. Гоббс, Н. Голованова, Дж. Дьюї, І. Зверєва, А. Капська, Дж. Локк,

М. Монтессорі, А. Мудрик, М. Новіков, Т. Парсонс, І. Рогальська, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, Г. Тард та ін.).

У психологічних джерелах проблема становлення особистості в період дитинства розглядається в різних аспектах, зокрема: розвиток особистості в онтогенезі та особливості структурування її компонентів (В. Кудрявцев, С. Ладивір, О. Леонтьєв, А. Петровський, Т. Піроженко, О. Рейпольська, Д. Фельдштейн); становлення самосвідомості, елементарного образу – «Я» як умови формування суб'єктності як прояву активності особистості на різних етапах онтогенезу (Б. Ананьєв, І. Бех, М. Єлагіна, В. Зеньковський, Є. Ісаєв, О. Кононко, В. Мухіна, С. Новосьолова, В. Слободчиков, Р. Створкіна); специфіка формування у дитини раннього й дошкільного віку позитивного ставлення до світу і себе, характеру його виявів, спрямованості та ступенів розвитку (Н. Аксаріна, Т. Бауер, Л. Божович, А. Валлон, Л. Венгер, З. Гуріна, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, В. Кузьменко, С. Ладивір, Я. Неверович, О. Проскура); роль сім'ї та дошкільного навчального закладу у становленні особистості в ранньому онтогенезі (Н. Авдєєва, О. Кононко, Г. Люблінська, С. Мещерякова, Т. Науменко); морально-ціннісна площина особистості як складова активної позиції (Г. Морєва, Л. Почеревіна, К. Чорна, С. Якобсон); особливості сприймання літературних творів (Л. Виготський, М. Жинкін, О. Запорожець, Г. Леушина, О. Нікіфорова); діяльність уяви дітей як основи словесної творчості (Л. Венгер, О. Дяченко, М. Поддьяков, С. Рубінштейн, Т. Рібо та ін.); а також педагогічні праці з проблеми розвитку художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (А. Богуш, Н. Гавриш, А. Гончаренко, Н. Кирста, О. Лещенко, Є. Лукіна, О. Монке, В. Пабат, Ю. Руденко, О. Трифонова, Л. Фесенко).

Соціально-педагогічні дослідження свідчать про зростаючий інтерес дослідників до проблеми ранньої соціалізації дітей (В. Абраменкова, Б. Ананьєв, Т. Андрєєва, І. Бех, Л. Виготський, І. Зверєва, О. Кононко, С. Курінна, І. Макаренко, В. Петровський, С. Рубінштейн та ін.).

На думку багатьох учених (Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Котирло, Г. Леушина, С. Рубінштейн, С. Цейтлін та ін.), перші роки життя – це важливий період для соціального, інтелектуального та особистісного розвитку людини, пов'язаний із закладанням перших уявлень про самого себе, світ навколо, становленням самосвідомості, утворенням стійких форм міжособистісної взаємодії з оточуючими, засвоєнням моральних і соціальних норм.

Вплив соціального середовища на розвиток особистості дитини розкрито у роботах Т. Алішевої, Л. Костіної, М. Крулехт, Л. Нікітіної та ін.; проблема соціального становлення особистості відображена в дослідженнях О. Князевої, С. Козлової, Л. Коломійченко, О. Лазаревої, Л. Моїсеєвої, С. Новосолової, Р. Стеркіної, Р. Чумічевої та ін.; окремі аспекти питання виховання соціальної компетентності дітей дошкільного віку представлено у роботах Н. Белоцерковец, М. Іваненко, Л. Іванова, О. Конєвої, Е. Попової, О. Рейпольської, Л. Свірської, В. Слоти, Х. Спаніярда та ін.

На основі вивчення наукових підходів до термінологічного аналізу проблеми встановлено, що поняття *соціалізація* трактується науковцями як процес засвоєння індивідом певної системи, знань норм і цінностей, що допомагають йому функціонувати як повноправному члену суспільства [8, с. 240].

Узагальнено тлумачення цього терміну подано в українському педагогічному енциклопедичному словнику, де *соціалізація* – інтерпретується більш конкретно з вказівкою на основні складники цього процесу: процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення й розвитку як цілісної особистості [9].

Спроба систематизувати різні трактування цього поняття дала змогу визначити його найширший смисл: під *соціалізацією* і розуміють процес поступового входження людини у світ соціальних зв'язків [7, с. 237]. Водночас, науковці підкреслюють, що соціалізація є могутнім чинником становлення *індивідуальності*, оскільки лише в соціальних зв'язках, у взаємодії відбувається

самовизначення людини в соціокультурному просторі. Лише в соціальному розвитку, в процесі засвоєння соціокультурної норми відбувається індивідуалізація розвитку, дитина не втрачає власного “Я”, а, навпаки, зберігає, розвиває та збагачує зміст свого внутрішнього світу. Соціалізація дошкільника визначає майбутні властивості особистості, що складаються в домінуванні моральних та інтелектуальних інтересів над матеріальними, які позначають в системі мотивів індивідуальну вираженість. Отримуючи від виховного мікросоціуму позитивні культурні зразки, соціально-моральні цінності і пропускаючи їх через свідомість, почуття і переживання, дитина освоює соціальний досвід, соціокультурну норму життя суспільства.

Дослідники в галузі проблем ранньої соціалізації підкреслюють значення дитячої субкультури як, з одного боку, показника, а з іншого, – чинника становлення і розвитку дитячого співтовариства, в середовищі якого тільки і може відбуватися успішна соціалізація дитини. Вивченню особливостей дитячої субкультури присвячено праці науковців, які вбачають в ній джерело розвитку світу дитинства (В. Абраменкова, Л. Варяниця, Н. Іванова, І. Кон, В. Кудрявцев, М. Осоріна, Д. Фельдштейн). Так, Н. Іванова зазначає, що дитяча субкультура являє собою особливу систему існуючих у дитячому середовищі уявлень про світ та життєві моральні цінності [5, с. 27]. Це своєрідна культура в культурі, що існує за специфічними та самобутніми законами, тобто все, що зроблено для дітей та самими дітьми. У більш вузькому значенні дитяча субкультура – це цінності, способи діяльності та форми спілкування дітей (Л. Варяниця, Н. Головіна). Завдяки дитячій субкультурі дитина знаходить свою сутність, створює свій світ, що відрізняється від світу дорослих. Носієм дитячої субкультури є дитяче співтовариство, яке соціалізується під впливом та в її просторі, з іншого боку, змінює, збагачує дитячу субкультуру на кожному історичному етапі (Л. Варяниця, Р. Пріма, І. Рогальська та ін.).

Одним із компонентів дитячої субкультури є система світобачення, що поєднує в собі сукупність уявлень, смислових відношень, що охоплює основні сторони взаємодії дитини зі світом та відбивається в різних видах та формах

дитячої діяльності, передусім у мовленні: діалогах, іграх, запитаннях, дитячому філософствуванні, словотворчості. Як доводять дослідження психологів, лінгводидактиків, дошкільний вік характеризується значними здобутками та новоутвореннями в оволодінні мовленням й у психічному розвитку дитини в цілому (Н. Астахова, А. Богуш, Л. Виготський, Н. Гавриш, Л. Калмикова, К. Крутій, С. Ладивір, Т. Піроженко, О. Ушакова та інші). Численні дослідження доводять, що мовлення стає засобом спілкування та мислення дитини, розвивається звукова сторона мовлення, діти починають опановувати синонімічні та антонімічні відношення, піднімаються до рівня усвідомлення не тільки прямого, а й переносного значення слів та словосполучень (Л. Березовська, Н. Гавриш, Г. Лаврентьєва, В. Харченко та ін.). У цьому віці дитина засвоює всі граматичні форми мовлення, здатна контролювати правильність не тільки чужого, а й власного мовлення (А. Арушанова, А. Богуш, К. Крутій, Г. Ніколайчук). Здійснюється перехід до контекстного мовлення, з'являються розгорнуті повідомлення-монологи, творчі розповіді. Отже, дитина стає здатною адекватно сприймати та передавати іншим не тільки нові знання, але й свої роздуми, переживання, почуття (Л. Калмикова, Н. Харченко, Л. Порядченко, Т. Постоян та ін.). Все це забезпечує соціалізуючий ефект численних засобів і способі педагогічного впливу на дітей. Характеризуючи їх, науковці наголошують на необхідності переоцінки механізмів, що утвердилися в системі виховання, і запровадження нових підходів до застосування тих засобів, що пройшли випробування століттями, були притаманні кожному народу і добре сприймаються дітьми дошкільного віку, зокрема, до творів художньої літератури.

Наукова позиція щодо ролі художнього слова у вихованні дітей залишається неодмінною (О. Аматыєва, А. Богуш, О. Бочкарьова, Н. Гавриш, Р. Жуковська, О. Монке, Ю. Руденко, Є. Тихеева та ін.), з огляду на його значення для розвитку мовлення, образності мислення та уяви дошкільників, формуванню у них оцінно-етичних суджень, засвоєння соціокультурної норми. Художня література була й лишається одним з важливих засобів виховання

особистості у дошкільному дитинстві. Маленькі діти люблять слухати казки, читати книжки, запам'ятовувати вірші – і це природно, оскільки художня література – скарбниця культури, постачальник реальних знань та сильних вражень. Класична й сучасна, вітчизняна та зарубіжна, різна за жанрами, ілюстрована – вона важливий чинник розвитку дитячої субкультури, її уособлення і натхнення дитячого співтовариства. Науковцями доведено, що сприймання творів художньої літератури є активним процесом, тісно пов'язаним з мисленням, у ході якого дитина навчається порівнювати, аналізувати, узагальнювати, тобто виконувати перцептивні і мисленнєві дії. Художнє слово надає дитині зразків діяння в різних соціальних ситуаціях, спонукає до власної активності, стимулює творчість.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчив увагу вчених до психологічних механізмів забезпечення впливовості художніх творів (А. Виноградова, Л. Гурович, О. Кисельова, Є. Лукіна С. Славіна, Л. Фесенко, О. Ушакова), зокрема інтересу до тематики творів. Досліджуючи особливості сприймання художніх творів як складного розумово-емоційного процесу (А. Богуш, Л. Виготський, Н. Гавриш, О. Запорожець, Н. Карпинська, Л. Славіна, С. Чемортан); розуміння дітьми засобів художньої літературної творчості (З. Гриценко, Н. Добриніна, Т. Маркова, Ю. Руденко), науковці доходять висновку щодо впливу зорових образів та ілюстрацій на оптимізацію сприйняття художніх творів (О. Білан, Л. Липкіна, Г. Репіна); виявлення залежності сприймання дошкільниками художніх творів від мотивів поведінки літературних героїв (Л. Гурович, О. Монке, Я. Циванюк); емоційного ставлення дошкільників до персонажів художнього твору (Є. Алексеєнкова, В. Андрєєва). Науковці доводять, що глибоке розуміння дітьми подій і вчинків літературних персонажів активізує в цілому пізнання людиною соціального простору, оволодіння вміннями міжособистісного спілкування, придбання моральних якостей (В. Абраменкова, В. Зінченко, Л. Коломійченко, В. Мухіна, Д. Фельдштейн та ін.).

Соціалізуючий вплив літературних і фольклорних творів науковці пояснюють тим, що фольклорна традиція, що ввібрала в себе соціальний і інтелектуальний досвід багатьох дитячих поколінь, надає дитині – дошкільникові готові способи розв'язання життєвих проблем у дитячому співтоваристві. Дії казкових персонажів, способи розв'язання конфліктів, види мовленнєвих висловлювань дитина наслідує й переносить на власне життя. Особливе значення це має на ранніх етапах соціалізації – сприймання казки, у яку вірить дитина, емоційне відчуття поетичного тексту, словесної гри не залишає дитину байдужою, впливає на її духовний, моральний розвиток. Отже, вчені сходяться у визнанні величезного значення, яке має народна мудрість як джерело соціального досвіду, національної традиції, загальнолюдських цінностей для виховання маленької дитини [2].

Наголошуючи на тому, що художня література та усна народна творчість супроводжують людину з перших років життя і мають неперевершене виховне, пізнавальне, естетичне значення для становлення та розвитку особистості дитини, науковці і практики з прикрістю визнають, що останнім часом книга в житті дошкільника, на жаль, не витримує конкуренції з комп'ютерними іграми та мультиплікаційними фільмами (Н. Гавриш, В. Кудрявцев, Л. Стрелкова та ін.).

Дослідження соціалізуючого впливу художнього слова на дітей дошкільного віку дало змогу науковцям визначити можливості старших дошкільників щодо сприймання та осмислення літературних творів, що забезпечують впливовість літературних і фольклорних творів: здатність відновлювати ланцюг подій, встановлювати змістові зв'язки усередині одного твору та між різними творами; намагання інтерпретувати, змінити літературну ситуацію таким чином, щоб вона була схожа на казкову, а не на власний повсякденний досвід; поява здатності співчувати літературним героям; розуміння мотивів поведінки героїв, намагання пояснити їх наміри та вчинки (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, О. Ушакова).

Вивчення позиції учених щодо визначення педагогічних умов формування соціалізації дошкільників засобами художньої літератури дало змогу схарактеризувати як сукупність обставин і явищ педагогічного процесу, що уможлиблює оптимізацію та ефективність виховання дітей дошкільного віку, зокрема виховання інтересу дошкільників до змісту художнього твору. Відповідно до закономірностей психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку такими педагогічними умовами визначено: диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи соціалізуючої взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення соціокультурної норми, засвоєної у художньому тексті у власному досвіді в різних видах діяльності [6].

Цілком погоджуємось із думкою Н. Гавриш, яка стверджує, що застосування єдиної методики ознайомлення з літературними творами (без урахування жанрових особливостей текстів, їх змістової, ідейної спрямованості, націленості дітей на ті чи інші аспекти їхньої діяльнісної взаємодії) не дає можливості повноцінно здійснювати літературознавчу пропедевтику, літературний розвиток дітей, а також розв'язувати різноманітні завдання інтелектуального, мовленнєвого, особистісного розвитку, формування соціальної обізнаності дошкільників тощо. Зокрема, для посилення соціалізуючого ефекту літературного твору потрібна особлива організація освітнього процесу, що дає змогу дітям усвідомити певне соціальне моральне правило, соціальний закон, сутність якого відбито в літературному тексті [1, с. 185-186].

Так, ознайомлюючи дітей з художньою літературою, вихователь має підвести їх до елементарного аналізу літературно-художньою структури твору: навчити розуміти основний його зміст, ознайомити з жанровими, композиційними, мовленнєвими особливостями різних творів. Здобуті літературні знання дошкільнята можуть використовувати під час складання власних розповідей, казок, оповідок. Важливого значення науковці надають

творчій руховій, мовленнєвій діяльній активності дитини в процесі сприймання та проживання художнього твору, що забезпечує збагачення її емоційно-чуттєвого і когнітивного досвіду (Х. Барна, Н. Гавриш, І. Кіндрат, Т. Маркотенко).

Вивчення практичного досвіду дошкільних навчальних закладів доводить, що в планах роботи ДНЗ передбачено *організовані форми літературної підготовки дітей*, тобто заняття (їх вид, зміст, методи роботи в кожній віковій групі залежать від можливостей дітей) та *ініціативні форми* застосування дітьми літературних творів, звернення до художнього слова. Крім того, для кожного періоду дошкільного дитинства характерна специфічна за метою, завданнями, змістом цілеспрямована робота з виховання читацької культури дітей, формування художньо-естетичного сприймання та любові до літератури, що знаходить відображення в численних методичних матеріалах, розробках і рекомендаціях. На спеціальних заняттях дитина має дізнатися про соціокультурну норму, правила суспільного проживання, взаємодії людей, норми соціальної моралі, і не лише дізнатися, а в практичній діяльності засвоїти їх у взаємодії з ровесниками і дорослими.

Особливого значення для набуття соціальних навичок набуває ініціативна самостійна художня діяльність на основі літературних текстів у старшому дошкільному віці: діти нерідко об'єднуються з друзями, однолітками для спільної діяльності – розглядання книжок, ілюстрацій; декламування віршів, загадування загадок; розповідання знайомої казки з елементами обігрування, складання казки, розповіді за мотивами відомого твору; мовленнєвих ігор – складання лічилок, мирилок, закличок, римовок; інсценування улюблених віршів, казок [3, с. 15-19].

Зауважимо, що процесу соціалізації дошкільників засобами художньої літератури також сприяє і ігрова діяльність, в дошкільному віці все більше часу займають не тільки сюжетно-рольові ігри, а і театралізовані, дидактичні ігри та ігри за правилами (Л. Артемова, О. Стаєнна, Т. Піроженко, М. Шуть). Так, автори відзначають, що, беручи участь у театралізованій діяльності,

дошкільник ініціативно, творчо, самостійно діє, що позначається на його практичних діях, мисленні, почуттях, спілкуванні з оточенням, ставленні до самого себе. Театралізована діяльність, яка цілком відповідає віковим психологічним особливостям дошкільників – потребі у рольових іграх, може здійснюватися за допомогою музичних казок або вистав за мотивами віршованих творів.

Із задоволенням і інтересом дошкільники користуються різними видами театралізованих ігор: як режисерськими, так і іграми – драматизаціями. Театрально-ігрове дійство об'єднує велику кількість дітей. Вони режисери і артисти, костюмери та гримери, вони ж і глядачі. На добрих вчинках дитина виховується, вчиться аналізувати власну поведінку, розуміти своїх однолітків, дорослих. Діти відчують особливе задоволення від результату своєї діяльності.

Практики доводять, що за результатами спостережень, ігри-драматизації, на відміну від більш ранніх ігор, не відображають узагальнених дій зображуваного героя, однак відтворюють типове для нього. І в тому виявляється їх соціалізуючий ефект. Старші дошкільники вже досить творчо підходять до виконання, програвання своєї ролі, і тим самим збагачують свій соціальний досвід.

Висновок. Таким чином, проблема соціалізації особистості на етапі дошкільного дитинства протягом останніх десятиріч перебуває в центрі уваги науковців. Створено розгалужену мережу досліджень, що виявляють міцний зв'язок соціальної педагогіки з психологією, соціологією, культурологією. Теоретичні засади проблеми представлено в теоріях соціального виховання дітей і молоді, теоретичних положеннях виховних концепцій, принципах організації освітнього процесу в освітніх закладах різних рівнів, принципах виховної роботи. Підтверджено величезну соціалізуючу роль художнього слова як засобу формування у дітей, починаючи з дошкільного віку, уявлень про соціокультурну норму, соціальних знань як важливого складника первинного соціального досвіду. Науковцями доведено цінність художньо-мовленнєвої

діяльності, яка, за умов її реалізації у груповому форматі виступає могутнім чинником збагачення дитячої субкультури сучасних дошкільнят.

Список літератури

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / [Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Острянська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр] ; за заг. ред. Н. Гавриш. – Х. : Мадрид, 2015. – С. 185-186.
2. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. – 218с.
3. Гавриш Н. В. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2006. – № 3. – С. 15-19.
4. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [монографія А. М. Богущ, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін.]; наук. ред. А. М. Богущ; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 368 с.
5. Иванова Н. В. Особенности и значение детской субкультуры// Педагогика, 2005. - № 7.
6. Просенюк А. І. Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / А. І. Просенюк / ДЗ «Південноукр. Нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – О., 2011. – 20 с.
7. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – С. 237.
8. Соціолого-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – С. 240.
9. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.

Н. А. Шкляр

*Проблема социализации дошкольников
средствами художественной литературы
в современном научном дискурсе*

Аннотація. В статті представлений аналітичний огляд науково-методических робіт по проблемі соціалізації дітей дошкільного віку та використання в цьому процесі творчості художественної літератури як засобу формування соціальної свідомості дітей. Вияснено, як учені та практики оцінюють соціально-виховне вплив художественного слова, художественно-речевої діяльності на соціальне розвиток дитини, переорієнтацію цінностей, підтверджуючі їх роль в формуванні соціального досвіду дітей. Розглянуті підходи до визначення механізмів впливу на особистісний розвиток дошкільників в сприятливому соціальному контексті, пов'язаному з активізацією в освітньому процесі дитячого суспільства та збагачення дитячої субкультури.

Ключевые слова: *ребенок дошкольного возраста, социализация, произведения художественной литературы как средство социализации.*

N. A. Shkliar

*Problem of socialization of preschool children
by means of works of fiction in modern scientific discourse*

Institute of Problems on Education, 04060, Ukraine, Kyiv, M. Berlynsky Street, 9

Abstract. *The article deals with the analytical review of scientific and methodical works on the problem of socialization of children of preschool age. In particular, the author presents how to use the works of fiction as means of development children's social awareness. Scientists and practitioners highlight on a*

great social and educational influence of fiction literature and artistic speech activity on social development of growing up personality, reorientation of their values. In addition, they confirm their role in order to develop children's social experience. The author examines approaches to determine the mechanisms that provide personal development for preschool children in the favorable social context related to activation in the educational process of children's community as well as enriching of children's subculture.

Keywords: *child of preschool age, socialization, works of fiction as means of socialization.*

REFERENCES

1. *Vykhovuiemo bazovi yakosti osobystosti starshoho doshkilnyka v umovakh DNZ : metodychnyi posibnyk / [H. Bielienska, N. Havrysh, S. Vasylieva, V. Marshytska, S. Nechai, H. Orlova, O. Ostrianska, O. Poliakova, V. Ragoza, O. Reipolska, N. Shkliar] ; za zah. red. N. Havrysh. – Kh. : Madryd, 2015. – S. 185-186.*
2. *Havrysh N.V. Rozvytok movlenniivoi tvorchosti v doshkilnomu vitsi: Monohrafiia. – Donetsk: TOV «Lebid», 2001. – 218s.*
3. *Havrysh N. V. Khudozhnomu slovu – hidne mistse v osvithnomu protsesi / N. Havrysh // Doshkilne vykhovannia. – 2006. – № 3. – S. 15-19.*
4. *Dity i sotsium : osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho ta molodshoho shkilnoho viku : [monohrafiia A. M. Bohush, L. O. Varyanytsia, N. V. Havrysh ta in.]; nauk. red. A. M. Bohush; za zah. red. N. V. Havrysh. – Luhansk, 2006. – 368 s.*
5. *Yvanova N. V. Osobennosti y znachenye detskoï subkulturы// Pedagogika, 2005. - № 7.*
6. *Proseniuk A. I. Vykhovannia interesu do zmistu khudozhnoho tvorv v ditei starshoho doshkilnoho viku: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Doshkilna pedagogika» / A. I. Proseniuk / DZ «Pivdennoukr. Nats.. ped.. un-t im. K.D. Ushynskoho. – O., 2011. – 20 s.*
7. *Sotsialna pedagogika: mala entsyklopediia / Za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2008. – S. 237.*
8. *Sotsiolooho-pedagogichnyi slovnyk / Za red. V. V. Radula. – K.: «EksOb», 2004. – S. 240.*
9. *Ukrainskyi pedagogichnyi entsyklopedychnyi slovnyk. Vydannia druhe, dopovnene y vypravlene – Rivne: Volynski oberehy, 2011. – 552 s.*